

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Lisa Strømme
**DOAMNA
NOBEL**

Traducere din engleză și note de
CARMEN PAȚAC

HUMANITAS
fiction

Dreptatea există doar în închipuire.

Alfred Nobel

Ragnar

*Ceremonia de decernare a primelor Premii Nobel,
Stockholm, 10 decembrie 1901*

Un cap mic. Fin și delicat, cum a fost și omul. L-a observat cineva? Printre obeliscuri, cununii de lauri și ramuri de pin, toate aranjate festiv, oare se uită cineva la acel cap, sau mă uit numai eu? Fiindcă e acolo pe podium, în fundul scenei. Un cap alb și fragil. Și ce mult aș vrea ca ochii aceia de alabastru să poată vedea toate astea! Aș vrea să se poată uita din punctul acela de observație de pe podium, pe lângă cei patru stâlpi înalți: CHIMIE, FIZICĂ, MEDICINĂ, LITERATURĂ. Dincolo de orchestră și de pupitrul din fața scaunelor unde vor sta prinții, laureații, prezentatorii, membrii comitetelor de acordare a premiilor. Aș vrea să-i poată vedea pe intelectuali, pe oficialități și publicul ăsta sclipitor, în toată splendoarea. Ce tablou! E aproape comic.

Ragnhild mă strânge de braț. Știe că nu mai am răbdare, că vreau să încep odată, ca să fie misiunea îndeplinită. Are mânuși albe de mătase, care îi acoperă antebrațele și coatele. Le trage în sus, le trage ca să fie bine întinse. Și eu, în costumul meu negru și țepăn, cu un guler care parcă e gata să mă stranguleze. Nu suntem obișnuiți cu haine din astea. Eu aș prefera un halat alb. Costumele astea par să atragă tensiunea nervoasă din aer precum atrag un magnet bucațelele de fier. Dacă am aduce o lumânare de spermanțet aprinsă, cu siguranță încăperea ar exploda. Poate că de asta are nevoie sala lipsită de pretenții care n-a fost niciodată martoră la un asemenea fast, în ciuda faptului că se află în Academia Regală Suedeză de Muzică.

Poartă haina splendidă a lui Lindegren¹ cu stângăcie, cu o strălucire care deranjează, nefiind deloc impresionată de munca arhitectului Curții regale. E construită pentru a găzdui sunete, nu imagini.

Toată lumea se uită la scenă, la orchestră. Bărbiile se ridică, ochii dor când trec în revistă atracția principală, exersând pentru clipa când o să sosească prinții. Niște femei se foiesc nervoase pe scaune, deranjate de înălțimea domnilor din fața lor. Apoi pe tăcute, aproape pe furiș, în aerul plin de nervozitate, intră cei trei laureați. Știu cine sunt, dar încă n-am făcut cunoștință cu ei. S-a hotărât ca identitatea lor să rămână secretă pentru public până în ultima clipă. Asta sporește efectul, îmi închipui.

Cu greu l-ai băga de seamă pe Wilhelm von Röntgen dacă n-ai ști cine e. Cu barba aia lungă și neagră, ai zice că e unul dintre profesorii de aici, nu un fizician extraordinar care vede prin carnea omului și fotografiază oasele și încheieturile. Este urmat de chimistul olandez Jakobus van't Hoff, care este mereu cu zâmbetul pe buze. E opusul lui Röntgen, are părul blond aranjat cu grijă și e proaspăt ras; intră cu pași mari ca și cum ar fi un spectator oarecare, care nu participă cu adevărat la eveniment. Ultimul laureat este elegantul Emil Adolf von Behring, fiziologul german care a descoperit antitoxina difterică. Salvatorul copiilor se așază lângă un al patrulea bărbat, ministrul francez care urmează să primească Premiul Nobel pentru Literatură în numele concetățeanului său, poetul Sully Prudhomme, absent din motive de sănătate. Laureații și ministrul se așază pe scaune și se alătură celorlalți spectatori, uitându-se fix la scenă și așteptând nerăbdători.

Vreau să mă reped la podium, să mătur de acolo lojile alea și să arunc cu medaliile în laureați. Terminați odată. Fără surprize.

Ragnhild își dă seama că sunt agitat.

— Tu ai făcut asta, Ragnar, datorită ție, și numai ție, se pe-trec toate astea.

1. August Lindegren (1859–1927), arhitect suedez, numit arhitect al Curții regale suedeze.

— Nu le-au decernat încă, spun eu.

Ca și cum regele Oscar i-ar putea pune capăt în ultima clipă, mai ales dacă te gândești unde e el în momentul acesta.

Ca și cum ar răspunde așteptării aproape insuportabile a spectatorilor, bătaia ușoară a baghetei dirijorului pătrunde printre murmure și ne face să fim atenți. Se lasă tăcere. Timp de o clipă, care pare să dureze la nesfârșit, închid ochii și-mi țin răsuflarea.

— Asta e, Alfred.

Când deschid ochii, caut capul mic și alb. E acolo, se uită atent.

Prințul moștenitor Gustaf intră cu fiul lui, prințul Gustaf Adolf, și cu fratele lui, prințul Eugen. Ne ridicăm cu toții în picioare, plini de respect, și așteptăm până când oficialitățile îi conduc pe prinți la scaunele lor. Îl zăresc pe Emanuel Nobel, în cealaltă parte, în stânga, cu cei din ramura rusească a familiei Nobel. Mă salută dând din cap. Îmi trimite salutul ca pe o strângere de mână, prin aer. Îi răspund în același fel. Ceilalți, rudele suedeze, mă evită. N-ar vorbi cu mine nici dacă ar primi ordin de la rege. Oricum, n-o să se lase cu una, cu două.

Începe uvertura și ne întoarcem la locurile noastre.

Mai întâi, în ritm lent cu un solo de clarinet singuratic, dar nu trece mult și ne înălțăm odată cu corzile, iar sunetul trompetelor ne umple de mândrie. Este o muzică pentru victorie, pentru conducători, gânditori, cei care i-au oferit umanității cel mai mare câștig: laureații Premiilor Nobel.

Sunt prins și eu de toată chestia asta. Când mă uit la acel cap alb din fundul scenei, aproape ascuns de orchestră, sufocat de lauri, părând mai mic din cauza obeliscurilor, cu acel crescendo continuu care acoperă sala, nimicind temerile și neliniștea și înlocuindu-le cu triumf, vreau ca urechile acelea de alabastru să audă totul:

— Asta e, Alfred.

Urmează răpăitul tobelor și bubuitul timpanelor.

— Asta e, este moștenirea lăsată de tine, e cum ai vrut tu să fie.

Aș vrea să-i pot spune prin ce am trecut în cei cinci ani cât mi-a luat ca să ajung aici. Luptele, reaua-credință. Complicații la nesfârșit. Respir adânc. Închid din nou ochii, las capul în jos, dau aerul afară pe gură.

— Ai reușit, șoptește din nou Ragnhild, să duci toate acestea la bun sfârșit. L-ai făcut să se simtă mândru, Ragnar.

Nu știu dacă mi se trage de la sunetul obsedant al viorilor sau de la izbucnirea tumultuoasă a tobelor, dar dintr-odată mă simt copleșit și purtat de valurile afecțiunii pentru bărbatul acela, capul cel mic și alb care e acolo sus, pe scenă. O prezență pe fundalul vieții mele.

— Aș vrea să fie aici, zic eu.

Dar nu ajungem să vedem cum le pare altora ceea ce lăsăm în urma noastră, lucrurile care vrem să se întâmple după ce murim. Trebuie doar să sperăm că o să se împlinescă și să avem încredere în oamenii pe care îi desemnăm să le ducă la bun sfârșit. Pentru Alfred Nobel, acea persoană am fost eu.

Erik Boström se urcă pe scenă. Fostul nostru prim-ministru și actualul președinte al Fundației Nobel. Cu fața lui ovală și palidă și cu fălcile lăsate, arată mai degrabă ca un om al Bisericii, ca un preot lacom. A fost cândva fermier, dar pielea lui netedă și albă nu trădează că ar fi muncit vreodată vreun pic. Face parte dintr-un șir lung de clerici și moștenirea lui ecleziastică se vede. Boström deschide gura. Începe discursul. O prelegere lungă și convingătoare despre cel mai generos om de afaceri al Suediei, cel mai eminent inventator, chimistul care a avut succesul cel mai mare.

Boström nu l-a cunoscut, nu vorbește din inimă, dar superlativul care i-au fost recomandate de cunoscători au fost bine alese ca să aștearnă o poleială strălucitoare peste realizările lui Alfred, un lustru pe care se vede patina timpului, ce vor permite acestei națiuni să fie mândră de el în sfârșit. Reputația lui Alfred nu poate fi pusă la îndoială acum, după toate cele întâmplate. Dacă Alfred însuși ar asculta, chiar dacă bustul ăla de alabastru ar putea auzi cu adevărat discursul, ar fi posibil să-l creadă și el. S-ar putea, doar pentru o clipită, să se ridice deasupra acelor

spirite din Niffheim¹, care l-au chinuit fără încetare. S-ar putea să vadă dincolo de vina pe care și-a luat-o singur și să se desfete o clipă în această splendoare.

Dar n-ar face-o.

Îl aud cum protestează.

— Nu de mine e vorba, Ragnar. E vorba despre ceilalți, despre cei care vin după mine. Ce-am făcut? Nu sunt decât un...

Știu ce-ar gândi. Și vreau să răspund. Vreau să țip la capul acela alb și mic de pe scenă, la sculptura în piatră care e tot ce ne-a rămas din el. Când Boström își prezintă concluziile despre Alfred Nobel, cel mai caritabil filantrop al Suediei, vreau să mă scol în picioare și să strig:

— Vezi, Alfred! N-ai fost un ucigaș. N-ai fost un asasin. Nu-și vor aminti niciodată de tine ca de un asasin.

1. „Țara Negurii“, în mitologia nordică, este unul din cele nouă țărâ-muri ale universului, ținut al frigului și gheții, uneori și al morții.

Partea întâi
CHIMIE

*Trebuie să credem că suntem înzestrați pentru ceva
și că acest lucru, indiferent cu ce preț, trebuie realizat.*

MARIE CURIE,
laureată a Premiului Nobel pentru Chimie

Unu

Au sosit trandafirii. Căpșoare învăpăiate cu roșu, roz aprins și galben. Strălucesc din găleți, dând un avertisment: *Admirați-ne, dar nu ne despărțiți*. Stă câțiva pași mai în spate și-și ține cuțitul strâns în buzunarul de la șorț. Trandafirii înfloriți sunt deosebiți și nu prea-i convin când primește comenzi. Vrea să țină aici, la florărie, cupele astea de petale de foc care par de neînvins. Dar a venit o comandă de la Römertherme¹ și *Frau Schiegl* n-o să renunțe la trandafiri. Trebuie tăiați, legați și livrați, ori plata o să fie oprită și o să fie mai puțin pentru tata, mama și ăia mici. Din ce în ce mai puțini, se pare, așa stă treaba cu florinii în ziua de azi.

Frau Schiegl tușește în față. Sofie pune mâna pe cuțit și se apropie de trandafiri ca o ucigașă.

— Iertați-mă, zice ea șoptit.

— Da' ce-i cu comanda de la Römertherme? Sofie? strigă *Frau Schiegl* din față.

— O fac, zice Sofie, apucând un mănunchi de trandafiri.

— Römertherme, am spus. Römertherme! zice ea cu glas scârțâitor și aspru.

— O fac, spune ea un pic mai tare și-și scoate cuțitul din buzunar.

Frau Schiegl se duce în spate, târșându-și picioarele, cu mâinile înfipse în șolduri, ținându-și brațele ca niște triumfiuri

1. Stațiune balneară aflată la 25 de kilometri de Viena.

ascuțite de o parte și de alta. Un șal cenușiu abia i se ține de coate și atârnă fleșcăit ca o rufă udă întinsă pe frânghie la uscat. *Frau Schiegl* nu e floare. Este buruiana ațoasă din mijloc de la Schiegl's Blumengeschäft, cea mai cunoscută florărie din Baden. O scârbă de femeie, neagră la față, cu dinți îngălbeniți și obraji supti din cauza trasului din pipă. Soțul ei, care era de mult pe lumea cealaltă din cauza băuturii, a lăsat bobocul de fată să se ofilească și să se treacă. Singurii boboci care dau acum sunt de la florile care o înconjoară.

— Le vor legate și împachetate, spune ea, și hortensiile. Îl aștept pe Oskar să vină cu flori dintr-o clipă într-alta. Poți să le aranjezi când ajungi acolo.

Se mișcă de colo-colo, dând la o parte de pe podea frunzele și resturile de la codițele pe care le-a tăiat Sofie.

— Apă rece, cameră rece. O să se vestejească dacă stau la soare. Știi asta, nu? Pune-le pe fiecare în câte-o vază. Toate trebuie s-ajungă acolo până la 10,30. Nu ți-am spus?

— O să am grijă.

— Da, păi să ai. Zilele noastre de *Gründerzeit*¹ s-au dus demult de când cu criza. Dacă nu i-am avea pe cei de la Römertherme, ar fi vai de capul nostru. Am ieși din scenă precum crăițele în toiul iernii. Doar oaspeții de acolo ne țin în activitate. Cei din partea locului n-au nici două pițule-n pungă. Și cine-o să stea pe Ringstrasse² acum? Știi doar că dau vina pe noi. Ca totdeauna, evreii sunt de arătat cu degetul. Oameni ca mine și ca taică-tu. Numai Dumnezeu știe ce a trebuit să facem ca să scăpăm de alde Keglevich! Cu ce câștigaserăm!

Sofie împachetează trandafirii în vreme ce *Frau Schiegl* perorează. Știe cum a fost cu criza. Tatălui ei i-a mers bine în afaceri când toată lumea din Viena era bogată. Nu trebuia să lucreze pentru *Frau Schiegl* pe vremea aia. Lumea ei era lumea

1. Perioadă prosperă din punct de vedere economic în Germania și Austria înainte de criza din 1873.

2. Șosea circulară care înconjoară cartierul istoric Innere Stadt al Vienei.

plină de *Sachertorte*¹, de trufe, de sufleuri cu nucă și glazuri fine. Heinrich avea atunci destul de lucru, chiar și pentru ea. Sofie și surorile ei îl ajutaseră odată să ducă o comandă de 300 de trufe cu fructe soției unui magnat de la căile ferate, care locuia într-un palat în Schwarzenbergplatz. Apartamentul era plin de candelabre sclipitoare, mobilă tapițată cu mătase și draperii grele de damasc, care atârnavă la ferestre precum veșmintele unor uriași. Amalie și Hermine râseseră pe înfundate când văzuseră ce mari și bogate erau toate lucrurile, în vreme ce Sofie atinsese tăcută mesele netede de marmură și se holbase la chipul ei reflectat în argintăria care-ți lua ochii.

Bagă fiecare mănunchi de trandafiri în apă, învelind cozile cu o hârtie subțire și moale ca să formeze un soi de pastă care o să le țină proaspete până când o să fie puse în vase la Römertherme. *Frau Schiegl* pune pachetele conice unele peste altele și începe să le lege cu sfoară. Odată tirada terminată, doamna se cufundă într-o tăcere plină de furie, punctată cu diferite feluri de tuse.

Clinchetul clopoțelului de la poartă le distrage atenția și *Frau Schiegl* se uită la ceas.

— O fi Oskar, zice ea, du-te tu, o să termin eu asta.

Sofie se șterge pe mâini cu șorțul, își netezește fusta și-și strânge panglica din păr.

În partea din față a florăriei soarele dă năvală prin ușa care se deschide larg pe Wassergasse. Sofie simte parfumul amețitor al verii și al plantelor udate de curând. Dar nici vorbă de vreun transport de flori, nici pomeneală de hortensii, doar un domn care stă singur în colț.

— Pot să vă fiu de folos cu ceva, domnule? zice ea.

Domnul are pălăria sub un braț și în cealaltă mână ține un crin, care îi ajunge până în dreptul feței. Își mângâie barba cu petalele crinului și inspiră adânc ca să-i simtă mirosul.

— Liliu, spune el, întorcându-se.

— Vă plac crinii, domnule? îl întreabă ea. Avem o grămadă.

1. Prăjitură de ciocolată, care constituie una din specialitățile cofetarilor veniezi.

Se uită fix la el, privindu-i chipul serios. Părul lui negru, încă turtit de pălărie, e înspicat. Are privirea lipsită de veselie, aproape gravă. Nu e ca alți clienți. Bărbații foarte rar sunt singuri.

— Și crinul ca o baghetă, care și-a ridicat, precum o menadă, cupa sa de culoarea clarului de lună, spune el.

Cuvintele nu au nici un sens pentru Sofie, dar el le spune cu un ton atât de sumbru, încât o întristează. Ea continuă să se uite fix, mutându-se neliniștită de pe un picior pe celălalt. Își bagă încet mâna în buzunarul de la șorț și prinde cu degetele mânerul cuțitului.

— „Planta simțitoare“ e Shelley, zice bărbatul.

Apoi zâmbește și întreg chipul i se schimbă. Ochii i se îmblânzesc, topindu-se în niște izvoare de bunătate.

— Poetul englez.

— Îmi pare rău, nu-l știu, domnule. Dar crinii sunt foarte frumoși. Vreți să vă fac un buchet?

O clipă nu zice nimic. Doar se uită la ea, cu floarea aia stingeră în mână, pe care o strânge cu putere.

— De ce nu? zice el.

Ea aduce găleata cu crini și îi ridică pe tejghea, înșirându-i pe hârtia subțire și moale și lucrând cu repeziciune sub supravegherea acestui om ciudat. Cu cuțitul îndepărtează frunzele zdrențuite, lăsându-le doar pe cele mai bune să se vadă. Le taie cozile, apăsând lama pe degetul mare cât să nu se taie.

— Ești îndemânică, zice el.

— Și dumneavoastră ați fi dacă ați fi făcut treaba asta atât de mult cât am făcut-o eu, domnule.

Sofie încearcă să-și ascundă unghiile murdare și își îndoiaie degetele cu stângăcie într-un unghi destul de incomod. E pe punctul de a face un buchet de crini când ușa se trânteste de perete și clopoțelul zdrăngăne strident din cauza forței cu care s-a deschis ușa.

E Oskar, cu hortensiile.

— Pune-o opritoare să țină ușa asta, strigă el, am cinci găleți pline afară în cotigă. Nu pot să vin mai aproape din cauza hodo-